OLIVIU FELECAN

PORECLE DATE DE ELEVI/STUDENȚI PROFESORILOR. O PERSPECTIVĂ SOCIOLINGVISTICĂ

Prezentul studiu[1] își propune să ia în discuție, din punct de vedere sociolingvistic, *produsele lingvistice* – poreclele – pe care elevii și studenții le creează și le atribuie dascălilor.

1. Premise teoretice

Dacă atribuirea unui nume oficial (prenume, nume de firmă sau produs comercial) este obligatorie, cu respectarea anumitor constrângeri, conferirea de porecle reprezintă actul denominativ eliberat de orice fel de restricții. În vreme ce în cazul botezului oficial mișcarea denominativă se realizează într-o singură direcție (instanță numitoare oficială – părinte, preot, ofițerul Stării Civile → numit), în cazul poreclirii, actul atribuirii de nume se desfășoară și pe „contrasens" (oricine poate porecli pe oricine, indiferent de parametrii pragmatici și sociolingvistici ai situației de comunicare, aceștia fiind cel mai adesea repudiați).

În comparație cu atribuirea rituală de nume (botezarea),

> „[...] poreclirea este un tip de deviere de la actul standard de atribuire de nume unei persoane și ea se explică prin nevoia dublării numelui de către cei din microcolectivitatea sătească. Această nevoie se motivează prin considerarea numelui instituțional drept neadecvat sau insuficient adaptat fondului (fonetico-)lexical al comunității respective" (Felecan D. 2011, p. 139).

Prin urmare, așa cum observă Bernd Spillner (2012, p. 217),

> „[...] nicknames are used in social groups (clubs, associations, village communities, schools etc.). They refer to a person's physical or moral particularities and they may have critical or humoristic functions".

Extinzând sfera de utilizare a poreclelor, constatăm că ele sunt prezente în toate sferele vieții sociale, deosebindu-se doar în ceea ce privește frecvența cu care sunt utilizate. Simțul critic și ironia stau în firea umană, iar poreclirea, care nu presupune consemnarea numelui ulterior în acte oficiale, este produsul unei instanțe difuze (*vox populi*), capabile să surprindă punctul vulnerabil (în special un defect fizic sau psihic) al celui poreclit.

[1] Face parte dintr-un proiect mai amplu de cercetare (finanțat de CNCS), condus de prof. dr. habil. Daiana Felecan și derulat pe parcursul a trei ani (2011–2014), având titlul *Antroponime neconvenționale românești în context european: tipare de construcție și funcție discursivă*.

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

Willy Van Langendonck (2011a, p. 487) remarcă:

> „[...] concerning modern bynames, *i.e.* unofficial individual or collective personal names replacing or complementing official names, we have to distinguish between names given by adults and those given by young people, since quite different sistems are used";

deci, criteriile de raportare la viață, în general, sunt diferite în funcţie de vârstă. Pe de o parte,

> „[...] adults especially focus on the familial or geographic origin, and the professions of their acquaintances, whilst young people concentrate on external, especially physical characteristics, or on conspicuous behavior, or special personality features" (Van Langendonck 2011b, p. 283).

Pe de altă parte, imaginația copiilor este mult mai dezvoltată, iar poreclele pe care le inventează sunt un exemplu al atitudinii ludice de a lua în derâdere tot ceea ce nu e congruent cu așteptările lor, tot ceea ce nu se încadrează în grila lor de ierarhizare a valorilor sau de apreciere estetică.

2. Spaţiul investigat şi metodologia cercetării

Subiecții investigați au fost, în principal, studenții mei, cărora le-am cerut să prezinte câte zece porecle ale profesorilor pe care i-au avut începând cu intrarea la școală și până la facultate. Majoritatea au dezvăluit poreclele dascălilor din liceu și din școala gimnazială, probabil perioada cea mai prolifică din acest punct de vedere.

Spațiul din care a fost cules materialul îl reprezintă Maramureșul și județele învecinate, de unde provin aproape toți dintre cei aproximativ 100 de studenți chestionați, ceea ce presupune un număr de câteva zeci de școli, atât din mediul urban, cât și din cel rural. Existența mai multor subiecți din aceeași clasă, implicit școală, a facilitat verificarea autenticității poreclelor și confruntarea etimologiilor, astfel încât acestea au un grad mare de autenticitate. Am apreciat sinceritatea răspunsurilor, chiar şi atunci când a fost vorba de actualii profesori universitari, colegi ai subsemnatului.

3. Clasificarea poreclelor

3.1. Regionalisme, arhaisme/cuvinte neologice

Având o mare complexitate, poreclele date de copii adulților pot fi împărțite în funcție de mai multe criterii, deoarece

> „[...] the way in which young people give by- or nicknames, is rather different than the way in which adults bestow bynames on other adults. As a rule, characterization is omnipresent in the system of motivations in juvenile nicknames, whereas relational naming is almost absent. Clearly, young people are more interested in characterizing their comrades or teachers than finding out where they come from" (Van Langendonck 2011b, p. 283).

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

De exemplu, dintre cele câteva sute de porecle studiate, am găsit doar două care fac referire la localitatea de proveniență, însă nu direct, ci prin intermediul poreclei colective a locuitorilor. Unei profesoare i se spune *Lipideu*, termen regional (= cearșaf), deoarece consătenii săi sunt porecliți *Lipideauă*, iar alteia i s-a dat porecla *Broască*, întrucât s-a născut și trăiește în Rogoz, sat ai cărui locuitori sunt „ciufuliți" *Broscari*, fiindcă primăvara prind și mănâncă broaște (Felecan O. 2012, p. 219–228). De fapt, aici este vorba de preluarea de către elevi a unei porecle auzite la părinți, bunici și atribuirea ei profesoarelor asociate cu locul de naștere.

În general, poreclele din mediul rural conțin multe cuvinte regionale, învechite sau populare, iar cele din mediul urban, indiferent dacă aparțin elevilor sau studenților, sunt, de regulă, neologisme, hipocoristice, trunchieri sau contaminări.

Din prima categorie amintim: *Boconc* (după expresia preferată de profesor: „*Mărie, aici* [în sala de sport] *nu se vine cu boconci!"*), *Claie* (după părul scurt, rar și creț), *Dețu* (< *deț* (reg.) „unitate de măsură pentru băuturi"; profesorul venea, uneori, la ore beat), *Farmazoana* (< contaminare între *farmec* + *amazoană*; profesoara avea o frumusețe aparte).

Este firesc ca regionalismele să fie net inferioare, numeric, neologismelor, deoarece școala promovează exprimarea literară, iar elevii sunt tentați să utilizeze în mediul academic termenii pe care îi aud sau pe care îi învață. Neologismele abundă, indiferent de școală sau de clasă: *Blonda Cool*, *Savarina* etc.

Tot aici se pot include și cuvintele din limbi străine:

- anglicisme: *Big-ul* (< profesorul era mic de statură), *Cocky* (< profesorul de engleză mergea drept și țanțoș ca un cocoș), *Cowboy* (< îmbrăcămintea și cizmele pe care le purta zilnic), *Gipsy* (< venea cu un tricou pătat, iar culoarea pielii era mai închisă), *OK* (< folosea tot timpul acest anglicism), *Peace and Love* (< zâmbește tot timpul, vorbește frumos, este răbdătoare, calmă, binevoitoare), *Whatever* (< profesorul de engleză rostea tot la al doilea cuvânt *whatever*);
- franțuzisme: *Madame Poulet* (pe profesoara de franceză o cheamă *Puiu*), *Madame Bleu* (< se îmbrăca întotdeauna în albastru, chiar și pereții clasei i-a zugrăvit astfel), *Madame Fatiguée* (< profesoară de franceză cu un comportament anemic la ore);
- italienisme: *Donna Alba* (< temperamentul, înfățișarea, finețea ei, fiind cochetă și elegantă);
- germanisme: *Micu Klein* (< numele de familie al profesorului era *Micu* și era scund + analogia cu Samuil Micu-Klein, reprezentant al Școlii Ardelene);
- latinisme: *Lupus Malus* (profesorul de limba latină);
- iberisme: *Jorje* (după prenumele profesorului – George –, îndrăgostit de cultura și de muzica spaniolă).

Faptul că anglicismele sunt cele mai uzitate de elevi nu trebuie să mire, deoarece, pe de o parte, engleza este limba cea mai studiată în școlile din România, iar, pe

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

de altă parte, ea reprezintă limba globalizării, a muzicii, filmelor, sportului sau afacerilor.

3.2. Porecle cu originea în procedee fonetice

Pornind de la ultimul exemplu, precizez că am întâlnit mai multe porecle derivate de la numele profesorilor, cu scopul de a produce efecte stilistice variate, toate cu funcție de caracterizare (comic de limbaj, de situație etc.). Fenomenul se întâlnește nu doar în România, ci și în spațiul occidental:

> „[...]especially in the naming practices of young people at school, bynames for teachers or for other pupils derive not only from appellatives or even appellative-like structures, but from all possible linguistic sources, including first and family-names, or even a combination of figures" (Van Langendonck 2011a, p. 488).

Procedeele sunt multiple și au în vedere:

- hipocoristice: *Dichi* (< *Dicu*), *Gobi* (< *Gavril*), *Poli* (< *Paul*), *Toni Burtică* (< *Anton* + *Burtică*: avea burta mare);
- sincopă: *Vera vuvuzela* (< profesoara avea prenumele Veronica și striga foarte tare când era nervoasă);
- apocopă: *Beni* < *Beniamin*, *Codru* < *Codruța*, *Oli* < *Oliviu*;
- aferză: *Lică* (< diminutivul *Vasilică*, deoarece profesorul îi numea pe toți elevii astfel, neștiind cum îi cheamă);
- anagramă: *Bliț* (< numele de familie este *Bilț*, iar profesoara este fotogenică), *Scafandra* (< prenumele profesoarei este *Casandra*);
- derivate progresive: *Ghețar* (< *Gheață*, numele de familie), *Gobitzi* (< *Gobi*), *Mâța* (< numele de familie este *Mâț*, în timp ce pe soțul ei, tot profesor, elevii l-au poreclit *Motanul*), *Micuțu* (< *Mic*, numele profesorului, mic de statură), *Puica* (< *Puiu*, numele de familie), *Trifoiaș* (< *Trifoi*, numele profesorului);
- derivate regresive: *Ciumă* (< numele de familie este *Ciumău* și are un temperament isteric);
- contaminări: *Condorel* (contaminare între *Condor* – numele de familie – și *Dorel* – prenumele), *Papurel* (< Pop Aurel), *Porodica* (< Pop Rodica), *Zâmbilici* (< *a zâmbi* + *Lici*, numele de familie);
- trunchieri: *Feri* (< *Fereștean*), *Șovi* (< *Șovago*);
- folosirea unor paronime (din lexicul comun) în locul numelui de familie: *Bală* (< *Balla*), *Cărăbuș* (< *Dărăbuș*), *Maraton* (< profesorul de istorie se numește *Marton* și dictează foarte mult la ore), *Știrbu* (< profesorul *Știru* avea mai mulți dinți lipsă).

3.3. Porecle obținute prin analogia cu numele unor persoane ilustre sau al unor personaje fictive

O altă sursă a poreclelor o reprezintă numele unor personaje cunoscute atât din viața reală, cât și din cea fictivă: mitologie, literatură, filme artistice, desene animate etc. Acest fapt se explică prin însușirea modelelor de către tineri, prin dorința lor

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

de a imita anumiți idoli sau de a compara, prin intermediul metaforelor și al metonimiilor, persoane din imediata apropiere cu personajele preferate. În acest context, susținem, în acord cu Daiana Felecan (2011, p. 144), ideea că

> „[...] *poreclirea* presupune următoarele acțiuni succesive: *selectarea*, *atribuirea*, *propagarea*, *utilizarea* și următoarele instanțe:
> – *pacientul* (*poreclitul*) este obligatoriu cunoscut, fiind cel care oferă spre judecată (apreciere) trăsături care susțin formarea *punctului de vedere inițial* (care fundamentează semantica poreclei);
> – *agentul* (*poreclitorul*) este cel care selectează – singur sau în colaborare – și apoi atribuie porecla;
> – *colportorul* este cel care propagă porecla;
> – *utilizatorii* sunt cei care folosesc în mod curent porecla, conștienți sau nu de semnificația acesteia".

3.3.1. Poreclele cu sursă în lumea reală

- personalități din lumea politicii: *Bin Laden* (< semăna cu faimosul terorist și era foarte dur), *Boc* (< era mic de statură și semăna cu prim-ministrul României), *Udrea* (< profesoară blondă, cu funcție de conducere, la fel ca omul politic);
- personalități din lumea artei, științei: *Da Vinci* (< profesor pasionat de artă, pictură), *Mozart* (< profesor de muzică);
- personalități din universul religiei: *Gură de Aur* (< avea un aparat dentar auriu), *Moș Nicolae* (< profesor bătrân, cu barbă albă, având prenumele *Nicolae*), *Sfânta* (< profesoară de religie foarte conservatoare);
- personalități mediatizate în mass-media românească: *Bote* (< încerca să-l imite pe Cătălin *Bote*zatu), *Elodia* (< semăna cu avocata care, prin dispariția ei, a ținut prima pagină a ziarelor timp de mai mulți ani);
- actori, cântăreți, sportivi: *Bruce Lee* (< fizic, era opusul actorului), *Fuego* (< profesorul seamănă leit cu acest cântăreț român), *Tatae* (< seamănă izbitor cu solistul de la BUG Mafia);
- personaje istorice: *Ceaușescu* (< profesor foarte sever, autoritar), *Hitler* (< profesorului îi place politica și istoria, iar, câteodată, folosește citate ale dictatorului nazist), *Tutankhamon* (profesorul de istorie este bătrân[2]).

3.3.2. Porecle inspirate din lumea ficțiunii

Ele sunt mai numeroase și trădează anumite preferințe ale tinerilor. Grupate pe categorii, în ordinea ocurențelor, acestea cuprind:

- personaje din desene animate: *Cruella* (< freza și machiajul ca ale personajului din *101 dalmații*), *Dexter* (< roșcat, cu pistrui și ochelari, precum personajul omonim), *Fred Flinstone* (< după personajul din *Familia Flinstone*), *Pantera Roz* (< se îmbrăca iarna cu o haină lungă roz), *Shaggy* (< după personajul din *Scooby Doo*), *Shaolin* (semăna cu personajul din desene animate);

[2] La această poreclă a contat exclusiv vârsta profesorului, în comparație cu a elevilor, și nu cea a faraonului de acum 3 300 de ani, care a murit la doar 18 ani.

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

- personaje din filme artistice sau din telenovele: *Frankenstein* (< profesor foarte sever, cu o privire încruntată), *Mister Bean* (< foarte glumeț și cu gesturi ca ale actorului de comedie), *Morticia* (< după personajul *Morticia Addams*: ten palid, mereu sumbră, îmbrăcată în negru), *Piedone* (< asemănarea cu actorul Bud Spencer), *Stan și Bran* (< doi profesori din aceeași școală semănau cu îndrăgitele personaje de comedie), *Xena* (< după *Xena, prințesa războinică*);
- personaje din opere literare: *Lungilă* (< era foarte înalt), *Păcală* (< îi păcălea pe elevi), *Utnapiștim* (< fiind profesoară de literatură universală, insista mult pe acest personaj din *Epopeea lui Ghilgameș*);
- personaje mitologice: *Afrodita* (< deși trecută de tinerețe, i-a rămas porecla peste decenii), *Dionysos* (< mirosea a alcool deseori);
- personaje din jocuri video: *Mario* (< după personajul omonim din jocul *Mario Forever*).

Din exemplele prezentate, se poate desprinde concluzia că elevii și studenții din România sunt familiarizați cu politicienii și persoanele mondene din țara de baștină, fără a neglija, însă, lumea artistică, științifică, cinematografică și a divertismentului (un profesor de muzică era poreclit *Factorul X*, fiindcă, în momentul în care elevii cântau, le sugera să participe la emisiunea de la Antena 1).

3.4. Porecle analitice, porecle sintetice, porecle anecdotă și metaporecle[3]

3.4.1. Primele, cele **analitice**, ilustrează perceperea la „distanță socială" a singularității celui poreclit, după:

- aspectul fizic: *Broscoiu* (< gras și cu ochi mari), *Ciuperca* (< avea coafura ca o ciupercă), *Panda* (< avea fața rotundă);
- culoarea părului, a pielii, a hainelor: *Albaneza* (< profesoară cu părul alb), *Creola* (< era urâtă și creolă), *Doamna Mov* (< purta întotdeauna ceva mov).

3.4.2. Poreclele **sintetice** „ilustrează intuirea fizionomiei globale a celui poreclit" (Felecan D. 2011, p. 148). Aici pot fi incluse porecle având la bază:

- adjective sau substantive calificative: *Atotștiutorul* (< considera că le știe pe toate și nu permitea să fie contrazis), *Bătrânelul* (< era cel mai în vârstă din școală), *Diva* (< se îmbracă modern), *Mătreață* (< profesor brunet, cu părul lung, dar cu mătreață vizibilă), *Sconcsul* (< mirosea, pentru că nu folosea deodorant), *Spiriduș* (< slab, mic de statură, cu nas și urechi mari), *Stafida* (< profesoară bătrână), *Zâna* (< se credea foarte frumoasă);
- metafore modelatoare: *Adormita* (< era foarte adormită și transmitea elevilor această stare), *Cavalerul* (< foarte politicos, cu bune maniere), *Ecologista* (< profesoara de biologie, împătimită de ecologie).

3.4.3. Porecla anecdotă „descrie o întâmplare notabilă din viața celui poreclit" (Felecan D. 2011, p. 149): *Baciul* (< după aserțiunea: „ajungeți voi la vorbele lui

[3] „Din punct de vedere semantic, poreclele pot fi clasificate în porecle analitice, porecle sintetice, porecle anecdotă și metaporecle" (Felecan D. 2011, p. 144–151; cf. și Golopenția-Eretescu 1972, p. 196–203).

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

Baciu"), *Doamna Vest* (< uneori încurca vestul cu estul), *Familista* (< vorbea mereu despre familie și importanța ei), *Ghiozdănel* (< purta mereu un ghiozdan în spate), *Gorila fără coadă* (< din momentul în care directorul școlii le-a spus elevilor „sunteți niște maimuțe fără coadă", lui i-a rămas porecla „gorila fără coadă"), *Miss Univers* (< în timpul facultății a câștigat un concurs de frumusețe), *Prăjitura* (< profesoara vorbea la ore frecvent despre rețete de prăjituri), *Securista* (< profesoara nota pe hârtii tot ce spuneau elevii obraznici și apoi le dădea directorului), *Tiristul* (< profesorul de religie a povestit la clasă cum a condus un tir), *Zâna Surprizelor* (< avea obiceiul să-i surprindă pe elevi cu câte un test-fulger);

3.4.4. Metaporecla, adică porecla extrasă din:

- nume etnice: *Chinezoaica* (< avea ochii precum cei din Extremul Orient),
- starea socială: *Burlacul, Domnișoara*.

3.5. Porecle care redau o proeminență fizică

Prin natura profesiei, dascălii sunt mult mai expuși observației celorlalți, în comparație cu alte categorii sociale, iar „în momentul în care apar devieri, indiferent de ce natură, cel în cauză va fi taxat printr-o poreclă, ce va fi cunoscută sau nu, acceptată sau tolerată" (Felecan N. 2010, p. 103).

În ciuda diversității poreclelor, cele mai multe surprind aspectul fizic, lucru normal dacă avem în vedere că primul contact dintre oameni se realizează pe cale vizuală, iar înfățișarea exterioară reprezintă un fel de carte de vizită pentru o persoană. Trăsăturile fizice observabile sunt înălțimea, greutatea, culoarea tenului, un defect al ochilor, nasului, urechilor, gurii, dinților etc.: *Așchie* (< foarte slabă), *Barbie* (< ochi albaștri și păr blond), *Broscoiu* (< gras și cu ochi mari), *Bubulina* (< era rotunjoară), *Căstorel* (< avea dinții din față mai proeminenți), *Cioara* (< era urâtă și creolă), *Frumușelul* (< tânăr și foarte frumos), *Lungu* (< foarte înalt), *Ochiuț* (< avea un ochi de sticlă), *Panda* (< avea fața rotundă), *Pinguinul* (< mergea foarte greu din cauza unui defect la picior), *Ponei* (< profesoară foarte mică de înălțime), *Porky* (< profesoară grasă și foarte mâncăcioasă), *Sprâncenatu* (< avea sprâncene mari), *Stafia* (< mică, slabă, blondă cu părul lung), *Țuți* (< avea sâni mari).

3.6. Porecle particulare/porecle universale

„Numărul și varietatea poreclelor este foarte mare, ceea ce înseamnă că ele constituie un inventar deschis tuturor inovațiilor. Multe sunt «universalii», prezente pretutindeni" (Felecan N. 2010, p. 109) – *Baba, Mr. Bean, Scorpia* –, altele diferă de la o clasă la alta, de la o școală la alta, ceea ce demonstrează că fantezia copiilor nu are limite: *Ceas*$_1$ (< profesorul nu-i lăsa liberi niciodată pe elevi mai repede de pauză), *Ceasul*$_2$ (< se uita mereu la ceas) sau *Einstein*$_1$ (< avea o freză asemănătoare cu a celebrului om de știință), *Einstein*$_2$ (< pretindea că știe tot și dădea mereu note mici). Așa cum „many aspects of the language faculty are universal" (Gaskell (ed.) 2011, p, 531), la fel multe porecle au trăsături generale, atât prin aria de răspândire, cât și prin povestea din spatele lor.

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

Nu există o ierarhie în ceea ce privește atribuitorii de porecle din rândul elevilor/studenților. Fiecare clasă/grupă are dreptul/libertatea de a ironiza un profesor printr-o poreclă și, în funcție de cât este aceasta de potrivită, are putința de a se generaliza în întreaga școală/universitate sau chiar de a se perpetua peste generații. Unii elevi au mărturisit că mai multe porecle ale profesorilor în vârstă erau identice cu cele amintite de propriii părinți, foști elevi la aceleași școli, prin urmare aveau o longevitate de aproximativ 20–35 de ani. Din punct de vedere psiholingvistic, aceasta înseamnă, pe de o parte, că tinerii surprind foarte bine trăsăturile fizice sau comportamentale ale dascălilor, iar pe de altă parte, că aceștia sunt conservatori, nefăcând niciun efort de a se schimba în decursul timpului. Referitor la procesul în cauză, se poate observa încă o diferență în modalitatea de poreclire a celor situați în generații diferite de vârstă:

> „Whilst in adult byname-giving, familial or geographical origin as well as characterization figure, young people limit themselves to the category of characterization, *i.e.* occupations or other activities, or physical, psychological, or social properties" (Van Langendonck 2011a, p. 487–488).

3.7. Porecle derivate din particularități de limbă

Printre poreclele atribuite profesorilor de către tineri se numără și cele legate de particularități lingvistice sau, așa cum le numește Willy Van Langendonck (2011b, p. 282), „delocutives, *i.e.* nicknames referring to habitual sayings of the namebearer". Aici amintim contextele situaționale privitoare la ticuri verbale, deformarea sau articularea greșită a unor cuvinte, felul în care se adresează elevilor,

> „[...] ori după o replică sau o întâmplare aparte […]. Sunt de fapt porecle anecdotă, atribuite de un individ altuia și transmise colectivității, care, captivată de ineditul situației, le preia cu ușurință" (Felecan N. 2010, p. 113):

Amin (< după un tic verbal constând în repetarea acestui cuvânt), *Atenție* (< folosea foarte des substantivul), *Circuit* (< la pronunțarea cuvântului urma fie scoaterea elevilor la tablă, fie un test neanunțat), *Doierul* (< după amenințarea elevilor cu nota *doi*), *Domnul meu* (< profesorul se adresa întotdeauna astfel elevilor), *Drosophila Melanogaster* (< profesoara de biologie spunea elevelor nepregătite „priviți-o pe *drosophila*, nimic nu știe, rușine!"), *Felie* (< profesorul spunea adesea elevilor „mișcă, până nu-ți dau o felie!"), *Iepuraș* (< când scotea un elev la tablă i se adresa: „iepuraș, la alergat!"), *Lapsus* (< profesoara de chimie răspundea la orice întrebare că are un *lapsus*), *Mamă dragă* (< se adresa elevilor scoși la tablă: „*Mamă dragă*, ce ai învățat pentru azi?"), *Porumbelul* (< profesoara le spunea elevilor care greșeau: „ți-a scăpat un *porumbel*"), *Potim* (< nu putea pronunța litera *f* și, în loc de *poftim*, se auzea cuvântul care a devenit poreclă cu timpul).

Exemplele oferite arată, de această dată, cum fantezia inepuizabilă sau abilitatea tinerilor de a porecli pe cei din fața lor se manifestă doar în reproducerea ticurilor verbale sau a cuvintelor ce marchează o exprimare repetitivă, sărăcăcioasă sau de-

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

fectuoasă[4]. Pe de altă parte, așa cum în urma unor examene importante – tip bacalaureat – transpar în presă diverse „perle" ale elevilor, spre amuzamentul tuturor, acest gen de porecle poate fi interpretat și ca o replică a elevilor care, dintr-o poziție inferioară ierarhic, au totuși capacitatea de a „taxa" imperfecțiunile lingvistice ale mentorilor de la catedră.

Din punct de vedere sociolingvistic, astfel de porecle pun în valoare termenii pe care elevii i-au achiziționat în procesul de învățare la materiile predate de respectivii profesori.

3.8. O poreclă/mai multe porecle pentru aceeași persoană

Alte porecle s-au născut din asocieri între fizionomie, aspectul fizic și caracterul/comportamentul profesorului sau, cum apreciază W. Van Langendonck (2011b, p. 282), „a continuum from activities to physical properties, *i.e.* from professions, occupations, or other activities, social behavior, social status, personality features, psychological peculiarities, to physical appearance": *Baubau* (< e foarte sever), *Claxon* (< directorul adjunct striga mereu la elevii indisciplinați), *Fericitu* (< umbla ca un gay, iar el – profesor de engleză – traducea cuvântul prin „fericit"), *Mimoza* (< profesoară supărăcioasă și complexată), *Scorpia* (< profesoară foarte strictă, exigentă, cu un râs ironic).

Dacă majoritatea profesorilor s-au pricopsit cu o singură poreclă, caracterizatoare, există unii care au mai multe, pe care le denumim *porecle-cascadă*. Acestea își au originea fie în clase diferite, la generații diverse, fie în contexte situaționale multiple, memorabile pentru elevii cu un dezvoltat simț al umorului. Și aici

> „[...] the taxonomy divides into four categories: physical traits, psychological and behavioral characteristics, playing with sounds and word-forms, and finally, the combination of these sounds and forms with meanings associated with the teachers' family-names" (Van Langendonck 2011b, p. 283):

Balena/Clopot (< profesoară supraponderală), *Buni/Baba* (< în pragul pensionării), *Curcubeu/Multicolora/Pălăriuță/Cușmă* (< felul de a se îmbrăca), *Mami/Cloșca* (< manifesta o grijă deosebită față de elevii ei, pe care îi numea „copiii/puii ei"), *Sexy Luci/Pui congelat* (< profesoară foarte slabă), *Umbreluță/Preci* (< profesoara stătea în fața primelor bănci și „vorbea cu precipitații"), *Vampir/Demon/Vrăjitoare* (< înfățișare mohorâtă și sumbră).

3.9. Porecla – o perspectivă lexicologică

3.9.1. Din punct de vedere lexicologic, poreclele date de elevi profesorilor pot fi împărțite în forme bază și forme secundare, obținute îndeosebi cu ajutorul unor sufixe diminutivale. Cele cu o structură simplă cuprind atât substantive nearticulate: *Crin* (< este frumoasă și folosește un parfum cu mirosul acestei flori), *Fată* (< profesoară foarte tânără și mai puțin respectată), *Portocală* (< seamănă cu fructul), cât și substantive articulate hotărât: *Pisica* (< avea ochi verzi și o privire ageră, ca o

[4] De pildă, o studentă mi-a consemnat că a numărat de 34 de ori într-un curs și un seminar adjectivul *teribil* în discursul unui profesor de literatură.

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

pisică), *Șchiopul* (< era șchiop). Așa cum observă Nicolae Felecan, poreclele care pornesc de la animale, păsări ori insecte sunt prezente în toată lumea și

> „[...] constituie o subclasă relativ constantă, previzibilă, dar care se caracterizează prin aceea că, odată alese, prefigurează caracterul poreclitului. […] Se au în vedere părțile negative, fie cele privitoare la înfățișarea animalului: mare, puternic, fioros etc., fie cele privitoare la însușirile lui: cruzime, șiretenie, lăcomie, sălbăticie, încetineală etc.” (2010, p. 112–113).

3.9.2. Numele diferitelor vietăți, alături de alte categorii lexico-semantice, apar și în poreclele obținute cu ajutorul unor **sufixe diminutivale**, omniprezente în limba română în toate registrele stilistice: *Așchiuță* (< *așchie* + suf. *-uță*; profesor înalt și slab), *Băiețaș* (< *băiat* + suf. *-aș*; este tânăr și se înțelege bine cu elevii), *Bestiuța* (< *bestie* + suf. *-uță*; din cauza caracterului), *Bretonelu* (< *breton* + suf. *-el*; avea un breton scurt), *Crăcănel* (< verbul *a crăcăna* + suf. *-el*; profesor de educație fizică, înalt, slab și crăcănat), *Cuțulache* (< term. pop. *cuțu* + suf. *-ulache*; povestea mereu despre cei patru câini ai săi), *Lebădel* (< *lebădă* + suf. *-el*; profesor foarte grațios în mișcări, vorbea lent și încet), *Mustăcilă* (< *a mustăci* + suf. *-ilă*; avea o mustață amuzantă), *Rățușca* (< *rață* + suf. *-ușcă*; mergea legănat ca o rață), *Scărpinici* (< *a scărpina* + suf. *-ici*; se scărpina toată ziua). Acestea accentuează fie caracterul afectiv, fie pe cel metaforic și sunt omniprezente în școala românească.

3.9.3. Un alt procedeu de formare a poreclelor date de elevi profesorilor este **derivarea regresivă**. În limba română, aceasta „pare să fie mai productivă și mai diversificată atât în raport cu latina, cât și cu celelalte limbi romanice” (Sala (ed.) 2001, p. 483), iar pe tărâm onomastic ajută la formarea unor prenume masculine din feminine, precum în exemplul următor: unui director de liceu i se spune *Mirel*, pentru că prenumele adjunctei sale este *Mirela*.

3.9.4. Am întâlnit și porecle formate prin **compunerea** unor cuvinte, în special nume proprii, cu toate că acest procedeu nu este la fel de răspândit în română ca în limba germană, de exemplu: *Tonpom* (< *Ton*ciu „numele de familie al unui personaj din show-biz-ul românesc, cu nasul foarte lung” + *Pom*ian, numele de familie al profesoarei).

3.9.5. Dintre procedeele de formare a cuvintelor prin **condensare lexico-semantică**, am remarcat, în poreclele date de tineri profesorilor, **abrevierea** și **siglarea**.

- abrevieri: *Crăci* (< *Crăcita*; stătea ciudat la catedră și avea un mers amuzant), *Pisi* (< *Pisică*; foarte tânără și drăguță, admirată în special de elevi), *Zgripți* (< *Zgripțuroaica*; profesoară foarte rea și severă).
- sigle: *PDI* (< *Pop Dumitru Ioan*), *PDI* (< expresia folosită de un profesor de matematică: „o **p**roblemă **d**epinde de **i**poteză”), *TC* (< inițialele numelui: *Tatiana Cauni*).

O situație aparte de siglare am întâlnit-o la poreclele date după plăcuța de înmatriculare a mașinii (*SIL*). Dacă mulți posesori de autoturisme, la înmatricularea lor, optează pentru numere preferențiale, care să conțină (pre)numele lor în întregime,

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

abreviat sau siglat (Felecan O. 2013, p. 445–455), unii elevi au găsit modalitatea inversă, neconvențională, de a-și numi profesorii aidoma cu plăcuța de înmatriculare a mașinii cu care vin la școală: *EMO*, *SOE*.

3.10. Porecla – o perspectivă structurală

Potrivit Daianei Felecan (2011, p. 143), din punct de vedere structural, „cu o configurație gramaticală tinzând deopotrivă către stereotipie și expresivitate", există *porecla-cuvânt*, *porecla-sintagmă* și *porecla-enunț*.

3.10.1. Prima categorie, **porecla-cuvânt**, este, cum s-a putut observa și în exemplele anterioare, cel mai bine reprezentată, deoarece îmbină legea minimului efort enunțiativ cu eficacitatea semantică: *Albina* (< profesoară mică, foarte energică, se îmbracă colorat și poartă pălării imense), *Băscuță* (< poartă tot timpul un fes tricotat pe cap), *Bilă* (< dădea bobârnace copiilor), *Bișnițarul* (< își număra banii în timpul orelor, sub catedră), *Șobolanca* (< fizionomia și culoarea părului aduceau a șobolan), *Țapu* (< are barbă)..

3.10.2. Poreclele-sintagmă sunt relativ numeroase și fac aluzie atât la aspectul fizic, la caracteristicile psihologice și comportamentale ale profesorului, la o întâmplare memorabilă petrecută la ore, cât și la sintagme celebre din literatură, cinematografie, religie etc.: *Cetățeanul turmentat* (< aluzie la un personaj dintr-o piesă de teatru cunoscută; profesorului îi plăcea să iasă la „cafea" cu elevii), *Doamna cu senzații* (< aspectul fizic, vestimentația, vocea, aerul de divă + discuțiile pe care le purta), *Madame Îhî* (< rostește acest sunet aprobator la fiecare cuvânt al interlocutorului), *Marele Alb* (< era înalt și cu părul alb), *Piticul porno* (< aluzie la un personaj din filme pentru adulți + mic de statură și îi plăceau elevele), *Regina fișelor* (< împarte tot timpul elevilor fișe de exerciții), *Sfânta Linguriță* (< profesorul de religie a spus într-o oră, din greșeală, *Sfânta linguriță*, în loc de Sfânta Liturghie).

3.10.3. Poreclele-enunț sunt destul de rare, probabil din cauză că, în viziunea tinerilor, o poreclă reușită trebuie să fie scurtă și percutantă: *2 metri și-o barbă* (< foarte înalt și cu barbă), *Stai acasă!* (< când era gălăgie, le spunea elevilor să stea acasă, pentru a nu deranja orele), *Students, nu intrați în bac* (< profesoara de engleză rostea în ultimii doi ani de liceu această propoziție foarte des), *Un metru și-un zâmbet* (< foarte mică de statură, dar mereu amabilă și zâmbitoare).

3.11. Porecla – o perspectivă morfologică

3.11.1. Din punct de vedere morfologic, majoritatea poreclelor atribuite profesorilor de către elevi și studenți sunt formate din **substantive**: *Bila* (< profesor înalt, gras și chel), *Capra* (< după fizionomie + avea o revistă a școlii pe care a intitulat-o „Muguri"), *Cocostârc* (< foarte înaltă și slabă), *Contrabas* (< profesor de muzică, mai plinuț), *Pușcăria* (< avea tunsoare și față de deținut), *Rândunica* (< era mică, firavă și cu o voce plăcută).

3.11.2. În ordinea ocurențelor, pe locul al doilea se situează **adjectivele substantivizate**: *Crizatul* (< strigă des), *Gotica* (< are un stil vestimentar ciudat), *Împuțitu* (< mirosea îngrozitor), *Puturoasa* (< îi mirosea gura foarte urât), *Supta* (<

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

era atât de slabă, încât era suptă la față), *Șocata* (< vorbea lent, încet și dintr-odată ridica tonul).

3.11.3. Mult mai puține din punct de vedere numeric sunt **interjecțiile** (*Fâl-fâl* < avea obrajii plinuți; *Oac-oac* < avea ochii mari și „îi ieșeau din orbite"), **adverbele** (*Rapidu* < merge foarte repede), **numeralele** (*Cinciucu* < profesorul de matematică dădea multe note de 5 și rostea acest numeral sufixat diminutival), **pronumele** (*Dumneavoastră* < profesorul se adresează elevilor cu acest pronume de politețe).

3.11.4. O altă caracteristică interesantă din punct de vedere gramatical constă în **anularea diferențelor de gen**, adică „transferul de la apelativ la poreclă nu mai respectă strict genul gramatical" (Felecan N. 2010, p. 116). Cuvinte cu formă masculină denumesc persoane de sex feminin (*Hitler* < profesoară foarte rea; *Mâț* < profesoară de biologie, foarte alintată și cu vorba pițigăiată; *Pinocchio* < profesoara de literatură avea nasul lung;) și invers, cuvinte cu aspect feminin sunt atribuite bărbaților: *Girl* (< profesor de desen, efeminat), *Pupăza* (< profesor de sport cu numele *Pupeze Claudiu*).

4. Considerații finale

În școală, porecla poate fi percepută ca o producție de limbaj, ca un mesaj concis pe care elevii îl trimit celorlalți în legătură cu părerea lor despre profesori. Așa cum „language is a symbol as well as an instrument […], a depository of power" (Mesthrie (ed.) 2001, p. 567), la fel porecla reflectă posibile tensiuni sociale, conflicte între generații, diferențe de statut. În mod obișnuit, dascălii sunt suverani în timpul orelor și, totodată, impun regulile jocului: ce, cum, cât trebuie să învețe elevii. „Investigations carried out in different locations and countries around the world have shown that in classroom interactions, teachers talk approximately 75% of the time" (Berns (ed.) 2010, p. 251). În pauze însă și după ore, elevii sunt cei care stabilesc programul și modalitatea de relaxare. Acum ei fac regulile jocului, iar dascălii devin simple marionete, numite după placul și pentru buna-dispoziție a lor.

> „Much of the classroom spoken language centers around knowledge and information elicitation turns between the teacher and the students, cohesive topical stretches of talk, or exchanges motivated by instructional activity in the classroom. In general terms, teacher-student exchanges reflect the unequal and hierarchical relationship of their participants in teacher-fronted classrooms" (Berns (ed.) 2010, p. 251).

Numirea unor profesori cu numele unor personaje din diferite domenii ale socialului sau ale artei demonstrează, o dată în plus, tendința tinerilor de a imita, în detrimentul celei de a crea. Explicația poate fi găsită și în ușurința înțelegerii poreclei de către cei din jur: analogia facilitează comprehensiunea/interpretarea colegilor. Dacă în poreclele din comunitățile rurale motivarea numelui neconvențional este, de multe ori, greu recuperabilă, în clasele de elevi ea este transparentă și la îndemâna oricărui informator.

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

Din punct de vedere psiholingvistic, complexitatea/diversitatea poreclelor are legătură și cu caracterul lor oral. Porecla reprezintă aproape singura formă de numire care ține de oralitate și, ca atare, sunt excluse eventualele posibile repercusiuni ale gestului scriptic; foarte rare sunt cazurile când sunt consemnate în scris (graffiti, de exemplu). Pe de altă parte, poreclirea nu presupune un efort susținut – precum complexitatea actului de învățare, memorare – și nici o sumă de acumulări intelectuale, ci doar atenție, intuiție, spirit de observație, umor. „The act of producing language is a peculiarly human ability that typically proceeds quickly (2-3 words/ second) and without apparent effort" (Gaskell (ed.) 2011, p. 565).

În altă ordine de idei, poreclirea, în actul numirii, ar putea fi echivalată cu argoul, în actul vorbirii. Prin urmare, porecla în școli poate fi percepută ca o modalitate argotică de numire a unor profesori de către elevi, iar succesul unor porecle este echivalent cu atracția pentru cuvinte și expresii argotizante. Născute din interacțiunile sau discuțiile din timpul orelor, poreclele devin o modalitate de destindere pentru poreclitori și colegii lor, cu condiția păstrării circuitului închis.

> „Nicknames are normally not combined with address terms, and they often are not even known by the person to whom they refer" (Spillner 2012, p. 217).

Percepția elevilor în privința poreclelor atribuite profesorilor este aproape întotdeauna una pozitivă, în schimb, efectul asupra dascălilor este de cele mai multe ori contrar, deoarece majoritatea poreclelor sunt peiorative, depreciative.

Create necontenit, ocazional, ele caracterizează actul de numire neconvențională din unitățile de învățământ, indiferent de spațiul geografic sau de contextul istoric.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Berns (ed.) 2010 = Margie Berns (ed.), *Concise Encyclopedia of Applied Linguistics*, Elsevier, Oxford, 2010.

Felecan 2010 = Nicolae Felecan, *Categoriile antroponimice: nume, supranume, poreclă*, în Oliviu Felecan (ed.), *Onomasticon. Studii despre nume şi numire*, vol. I, Editura Mega, Cluj-Napoca, p. 81–120.

Felecan D. 2011 = Daiana Felecan, *Aspecte ale polifoniei lingvistice. Teorie şi construcţie*. Ediția a doua, revizuită, Editura Mega, Cluj-Napoca, p. 137–154.

Felecan O. 2012 = Oliviu Felecan, *Observații referitoare la unele supranume colective din nord-vestul României*, în Rodica Zafiu, Ariadna Ștefănescu (eds) *Limba română: direcții actuale în cercetarea lingvistică*, vol. II. *Lexic, semantică, terminologii. Stilistică, pragmatică, retorică și argumentare. Actele celui de al XI-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică, (București, 9–10 decembrie 2011)*, Editura Universității din București, București, p. 219–228.

Felecan O. 2013 = Oliviu Felecan, *Antroponime neconvenționale „înmatriculate" în epoca integrării europene. Cazul plăcuțelor de înmatriculare auto*, în *Proceedings of the European Integration – between Tradition and Modernity Congress*, Editura Universității „Petru Maior", Târgu-Mureș, vol. V, 2013, p. 445–455.

Gaskell (ed.) 2011 = M. Gareth Gaskell (ed.), *The Oxford Handbook of Psycholinguistics*, Oxford University Press, Oxford, 2011.

Golopenția-Eretescu 1972 = Sanda Golopenția-Eretescu, *Clasificarea prin „numuri"*, II, în „Revista de etnografie și folclor", XVII, 1972, nr. 3, p. 193–212.

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)

Mesthrie (ed.) 2001 = Rajend Mesthrie, *Concise Encyclopedia od Sociolinguistics*, Elsevier, Amsterdam–New York–Oxford–Shannon–Singapore–Tokyo, 2001.
Sala (ed.) 2001 = Marius Sala (ed.), *Enciclopedia limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001.
Spillner 2012 = Bernd Spillner, *Hypocoristics among Young People in Germany: Methodical Problems and Corpus Analysis*, în Oliviu Felecan (ed.), *Name and Naming: Synchronic and Diachronic Perspectives*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 2012, p. 216–221.
Van Langendonck 2011a = Willy Van Langendonck, *Do proper names have an etymological meaning?*, în Oliviu Felecan, Daiana Felecan (eds), *Confluențe lingvistice și filologice*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011.
Van Langendonck 2011b = Willy Van Langendonck, *Diachronic Classification of Bynames Given by Adults, and Bynames Given by Young People*, în Oliviu Felecan (ed.), *Numele și numirea. Actele Conferinței Internaționale de Onomastică. Ediția I: Interferențe multietnice în antroponimie*, Editura Mega, Cluj-Napoca, p. 279–286.

SOBRIQUETS ATTRIBUÉS AUX PROFESSEURS PAR LES ÉLÈVES/LES ÉTUDIANTS. UNE PERSPECTIVE SOCIOLINGUISTIQUE
(*Abstract*)

L'étude se propose d'étudier l'un des moyens de nomination non conventionnels, dans un espace très conventionnel: le collège ou l'université. La spécificité de ce contexte officiel consiste, d'une perspective sociolinguistique, dans la relation hiérarchique asymétrique entre les agents (ceux qui attribuent les sobriquets) et les patients (ceux à qui on attribue des sobriquets), ainsi que dans le caractère particulier des situations dans lesquelles ceux-ci interagissent. Les sobriquets ont pour but de pénaliser certains défauts, comportements, attitudes, tics de langage des enseignants, tout en étant des réflexes de certaines attitudes subjectives (sympathie/antipathie, appréciation/dépréciation etc.) des nommants par rapport aux référents.

Cuvinte-cheie: *poreclă*, *sociolingvistică*, *psiholingvistică*.
Keywords: *nickmame*, *sociolinguistics*, *psycholinguistics.*

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Centrul Universitar Nord Baia Mare
Facultatea de Litere
Baia Mare, str. Victoriei, 76
olifelecan@yahoo.com

BDD-V444 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:33 UTC)